ВОЛЬНАЯ БЕЛАРУСЬ

Цэна асобнаго № 15 кап.

Умовы падпіскі на 1917 год.

За 1 м.	За 2 м.	За 3 м.	За 4 м.	За 5 м	За 6 м.	За 7 м.	За 8 м.	За 9 м
1 р.	2 р.	3 р	4 р.	5 р.	6 р.	7 р.	8 р.	9 р.

Падпіска прымаяцца толькі с 1-го числа кожнага месяца.

Перамена адрэсу—50 коп. Пры зьмені адрэса конча прыкладаць стары адрэс.

Рукапісы павінны быць чытэльна напісаны і толькі з аднаго боку паперы. Кепска напісаныя рукапісы ні чытацца, ні друкавацца ня будуць.

На ліставаньня, перасылку рукапісау і іншыя адказы-павінны прыкладацца маркі.

Газэта палітычная, эканамічная і літэратурная.

Год выданьня I.

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: Мінск, Захараўск. 18

Умовы друку абвестак:

(На IV боку газэты) за 1 радок шпальту 40 к. за 2 рад. 80 к. за кожны раз.

Асобам, шукаючым працы — 1 руб. за 3 радкі за адзін раз.

№ 13. 1917 г. Пятніца. Выходзіць двойчы на тыдзень. 11 жніуня 1917 г. № 13.

Працiўнiкам беларускага руху.

Найгоршымі ворагамі нашага руху ёсьць беларусы-перакінчыкі, атрымаўшыя выхаваньне расійскае, ці польскае. Беларусы-каталікі ня хочуць вучыць сваіх дзяцей па-беларуску, адно папольску, каб зрабіць з іх праўдзівых палякаў, хаця самі яны зусім ня умеюць гаварыць па-польску. Так сама беларусы-праваслаўныя стараюцца зрабіць сваіх дзяцей рускімі. І палякі, і маскоўцы сьмяюцца з польскае і рускае мовы нашых перакінчыкаў. Але ім бяды мала: яны ужо прызвычаіліся да зьдзеку і паняверкі над сабою. Лепяй яны будуць псаваць чужую мову, але на сваёй гаварыць ня хочуць. Каталікі-беларусы лічуць сябе за палякаў. На гэта ім скажым, што французы, іспанцы, чэхі і інш. народы каталікі. Дык ці-ж яны палякі дзеля таго,што каталікі?!

Беларусы-перакінчыкі разам з маскоўцамі абрусіцялямі—ворагі 1) нашай мовы і 2) нашай аўтаноміі.

Яны кажуць, што беларускае мовы німа, а ёсьць толькі гаворка (падмова, нарѣчіе) расійскай мовы (гэтак кажуць масквафілы) або польскай (полёнофілы). Іншыя кажуць, што беларуская мова,—гэта мешаніна з расійскае, польскае, украінскае і інш. моваў. Кажуць, што мова расійская зусім добра зразумелая для дзяцей беларусаў. Калі беларуская мова—гаворка расійскай, або польскай мовы і дзеля гэтага яе ні трэба вучыцца, а трэба вучыцца расійскае, ці польскае мовы, дык тагды і іх ні трэба вучыць, бо гэта дзьве гаворкі славянскае мовы, значыць, трэба вучыцца толькі паславянску. Калі беларуская мова ні ёсьць мова дзеля таго, што мае ў сабе элемэнты расійскія, польскія ці украінскія, дык ангельская мова так сама ні ёсьць асобнаю моваю, бо ў ёй зьмешаны элементы нямецкай, французкай і кельтцкай мовы. А як цяжка беларускаму дзіцяці вучыць расійскую мову,—ведама кожнаму. Першыя два гады дзеці вельмі слаба разумеюць «Русское Слово» 1-го і 2-го году. У 1-ай кнізі яны ні разумеюць усіх слоў, якія далічаліcь да катэгорый: «мебель, утварь, цвѣты» і т. д. У 2-ой кнізі яны саўсім ні разумеюць артыкулаў «Изъ дѣтскихъ воспоминаній». Язык іх ні можа выгаварыць шорсткіх расійскіх слоў.

Нам яшчэ кажуць адны, што беларусы ні маюць літэратуры, а другія кажуць, што мы маем адну «любительскую» літэратуру. Першыя пэўна што саўсім ня знаюць нашай літэратуры. Другія трошкі чыталі яе, але так знаюцца ў ёй, што лепяй ня казаць. Ведама, што у нас німа яшчэ ўсесьветных песьняроў дзеля таго ўціску, які мы цярпелі да самага апошняга часу. Але мы маем надзею, што яны будуць. І цяпер ужо наш Янка Купала, або Якуб Колас, або Максім Богдановіч пішуць ня горш, як лепшыя песьняры другіх народаў.

Цяпер, кажуць нашы ворагі, ні час разлучацца, а трэба злучацца; трэба перш зваеваць немца, а тагды ужо дзяліцца. Але да рэвалюцыі нас лучылі вастрогі, ссылка, катарга, ланцугі. Чаму-ж мы тагды ні зваевалі немца? Моц дзяржавы залежыць ад моцы і здароўя кожнай яго часткі. Калі Маскоўшчына, Украіна, Беларусь і т. д. будуць здаровымі і моцнымі, тагды і ўся рэспубліка будзе моцнаю. Вось мы й бачымо, што наймацнейшыя дзяржавы гэта такія, гдзе асобныя народы і краі маюць аўтаномію. Гэрманія злепляна з 25 кускоў, Англія дала шырокую аўтаномію сваім калёніям, Злучаныя Штаты маюць 40 асобных дзяржаў, а ўсё гэта наймацнейшыя дзяржавы. Часовы Расійскі Урад выказаў прынцып самаазначэньня народаў. Сказаць пекныя лёзунгі, мала—трэба правесьці іх у жыцьцё. Мы хочым, каб гэтыя лёзунгі ні засталіся пекнымі, але пустымі славамі, і па нашаму адрэсу пускаюць усякую брахню. Ня дзіва, што украінцы і фінны ні хацелі верыць што гэтыя пекныя словы спраўдзюцца. Мы будзем мірна, але цьвёрда ісьці сваёю дарогай і з яе ні саступім.

Смутны.

Значэньне Францішка Скарыны у Беларускай культуры.

Калі углядзецца у мінуўшчыну нашае роднае Беларусі, калі прызадумацца аб культурным развіцьці яе, калі зважыць слаўное мінулае і цяперашні упадак,—устаюць перад нашымі вачамі цені вялікіх людзей, якія усе сваe думкі, усю сваю працу, усё сваё жыцьцё аддалі бацькаўшчыні, каб толькі яе зварушыць, каб яе падняць да лепшага, сьвятлейшага жыцьця ды каб назначыць ёй вялікі шлях, якім яна павінна ісьці да культуры, славы і шчасьця.

Адным з найвялікшых такіх працаўнікоў для роднага краю быў доктар Скарына с Полацку.

Вестак аб яго жыцьці і працы захавалася мала. Вядома толькі, што ён вучыўся ў унівэрсытэтах у Кракові, у Падві (Італія), у Чэскай Празі. Чалавек ён быў вельмі вучоны, знаў колькі моваў, бываў на каралеўскім двары і ўсё сваё знаньне, грамадзянскае значэньне пасьвяціў роднаму народу.

З жыцьця Скарыны вядома, што ён радзіўся у Полацку каля 1490 года у багатай сямейцы купцоў. Імя Скарыны Францiск, [як ён сам пішэ у сваей біблії], ні праваслаўнае, а каталіцкае.

Праўда, ў адным старым акці XVI сталецьця называюць яшчэ Скарыну і другім імянем: Юры.

Калі узяць пад увагу, што у XV сталецьці былі на Беларусі прыхільнікі Флёрэнцкай Уніі, што на Беларусі жыў і працаваў маскоўскі мітрополіт Ісідор, выгнаны з маскоўшчыны, калі ўспомніць што канец XV і першая палова XVI сталецьця вядомы у гісторыі рэформацыйным рухам у рэлігіі, што тады рэформацыя начала уплываць і на Беларусь,—можна вельмі сумнявацца, ці Францыск Скарына быў праваслаўным.

Кракоўскі унівэрсітэт у 1504 гаду ня быў яшчэ так клерыкальны, як пад канец XVI сталецьця. Вучылі у Кракові у 1504 гаду і магіі, з якой каталіцкае духавенства доўга яшчэ змагалася, пакуль яе выгнала, як шкодную навуку.

Трудна згадзіцца, каб Скарына, дзеля паступленьня ў унівэрсітэт у Кракові, зрабіўся замест Юркі Францiскам, як гэта пішуць нікаторыя расійскія вучоныя.

Кракоўскі унівэрсітэт у пачатку XVI сталецьця быў вельмі паступовы, і рэлігійныя праканаьня перашкаджаць нікому ні маглі.

Хаця і была тады мода зьменяць імя на другое (рабілася гэта з набожнасьці, запісываючы сябе у манахі і прыймаючы новае манашэскае імя), аднак імя паказывае, што Скарына быў каталік.

Чаму ён быў каталік, калі ім зрабіўся, мы ня ведаем. Наагул, гісторыя гэтаго часу мала апрацавана, пісалі яе чужынцы, ніпрыхільные нам, беларусам. Калі будуць у нас свае сілы, мы шмат чаго цікавага даведаемся з старых архіваў, каторымі багаты нашые гарады, як Вільня, Мінск, Полацк, Віцебск, Магілёў.

Вядома нам з гісторыі, што кніжкі Скарыны, друкаваныя для беларускаго народу, спачатку прыняты былі добра, пасьля толькі, калі загарэлася рэлігійная сварка на Беларусі, начало духавенства іх паліць, даводзючы што каталік Скарына ня мог надрукаваць чыста прававерных (праваслаўных) кніг для цэркоўнай службы. Вось тут імя Скарыны Францiск і было прычынай, што кніжкі яго нішчыліся і паліліся.

Німа дзіва, што цяпер усе кніжкі Скарыны вялікая рэдкасьць. Поўныя экзэмпляры ёсьць толькі у Публічнай Бібліотэцы у Петраградзі ды у Брытанскім музэі у Лёндоні.

Калі узяць пад увагу, што беларуская Біблія Скарыны займае трэцьцяе мейсца у гісторыі культуры (першая друкаваная біблія была нямецкая, другая—чэская), мы зразумеем што Скарына паставіў наш народ, на першае мейсца, паказаў яго культуру усяму вучонаму сьвету.

Першай кніжкай Скарыны быў Псалтыр, друкаваны 6 жніўня 1517 года у чэшскай Празі. У гэтай кніжцы пішэ Скарына: «А то ся стало накладом Богдана Онькова сына радці места Віленскаго».

Адначасна с першай кніжкай друкуе Скарына у Чэскай Празі і свой пераклад Бібліі. Дашлі да нас 22 кніжкі (адзельныя часьці) яго Бібліі. Біблія так сама выдана накладам Богдана Онькова.

Біблёй і закончыў Скарына сваю выдавецкую працу у Чэскай Празі.

Забраўшы прагатаваные заграніцай друкарскіе літэры і усе прылады для друкарні, пераежджае Скарына ў 1524 году у Вільню, каб працаваць у сваіх.

У 1525 гаду выходзюць у Вільні дзьве кніжкі Скарыны: Апостол ды «Малая падарожная кніжыца». Абедзьві кніжкі надрукаваны у домі «найстаршага Бурмістра Якуба Бабіча.

Выданьнем гэтых, вельмі патрэбных у той час беларусам, кніжак, распачаў Скарына нацыанальную беларускую літэратуру. У тым яго вялізарная заслуга.

Хаця і да Скарыны былі надрукованы у Кракові каля 1491 года беларускімі вяльможамі Кішкай, Гаштольдам, Скумін-Тышкевічам 5 кніжак: Осмогласнік (Октоіх), Часословец, Псалтыр, Трыодь постная, Трыодь цветная, але гэтые кніжкі, напісаные агульнай царкоўна-славянскай мовай, ні пачынаюць яшчэ беларускай літэратуры так, як праца Скарыны.

Скарына бачыў скрозь, гдзе быў, жаданьне пісаць і гаварыць сваей роднай мовай, а не навучнай лацінскай, якая тады панавала у Эўропі. Ен першы зразумеў, што родная мова павінна быць заведзена ў малітвах, бо царкоўна-славянская (стара-баўгарская) людзям нізразумелая. А людзі тады думалі, што маліцца і пісаць можна толькі у тэй сьвятой мові, у якой мелі пісаные царкоўные кніжкі.

Сваю звычайную, штодзенную мову уважалі за простую, ня годную дзеля малітвы ці навукі. Ужо тады нават вучоные людзі паміж сабою гаварылі і пісалі кніжкі мешанай мовай, царкоўна-славянскай-беларускай.

Рэформа Скарыны была вялікая: каб кніжкі свае зрабіць зразумелымі, для усіх сваіх братоў беларусаў, ён царкоўна-славянскую мову так прыбліжыў да беларускае, што яна зрабілася папраўдзі зразумелай кожнаму.

Ці былі яшчэ якія іншыя кніжкі Скарыны, мы нічога ня ведаем. Можна верыць, што былі,—толькі час і цяжкіе варункі жыцьця Беларусі, ні захавалі іх нам. Сам Скарына яшчэ жыў у 1535 г. ў Вільні, калі памёр—німа ведама. Так сама німа ведама, што зрабілася з яго друкарней.

Прайшло ўжо ад часоў Скарыны 400 гадоў. Мова наша беларуская ні памёрла, хоць доля яе была цяжкай, крывавай.

За гэтые 400 гадоў народ наш жыў з пераменным шчасьцям. Цяпер мае народ наш можнасьць жыць, развівацца, расьці ды ісьці да мэты свабоды, роўнасьці, знаньня і агульнага шчасьця.

Гадаўшчыну 400 лецьця беларускага друку трэба было б добра адсьвяткаваць.

Усе народы умеюць шанаваць памяць сваіх вялікіх людзей.

Такую слаўную гадаўшчыну нашага друку мы ня можым лепш адсьвяткаваць як аснаваўшы Беларускае Навуковае Таварыство імяні Скарыны. Таварыство такое павінна згуртаваць усе нашыя навучныя сілы, залажыць бібліатэку, заняцца зьбіраньнем усіх беларускіх памятак для народнага музэю, ды пачаць выдаваць патрэбныя нам кніжкі.

Гэта мы зрабіць павінны, калі хочым адрадзіцца да новага жыцьця і калі верым у сваю будучыну.

Ромуальд Земкевіч.

Выбары гласных у Мінскую Гарадзкую Думу.

30-го ліпня адбыліся выбары да Мінскай Гарадзкой Думы, першы раз за доўгія часы істненьня Мінска адбыліся на строга-дэмакратычных падставах, на грунці так званай, «пяціхвосткі»—агульнай, роўнай, простай, патаемнай і пра-

парцыанальнай сыстэмы. Агітацыя за сьпіскі пачалась шмат раней самых выбараў. За цэльны тыдзень перад выбарамі на платох і сьценах Мінска зьявіліся першыя адозвы, першыя клічы падаць голас за той ці іншы сьпісак. Чым бліжэй падходзіў час выбараў, тым больш зьяўлялась адозваў розных колераў, з рознымі лічбамі і рознымі праграмнымі абяцанкамі.

Партыя Беларускай Сацыялістычнай Грамады і Беларуская Народная Партыя Сацыялістаў пастанавілі так сама пайсьці на выбары. Маючы пры выбарах у Думу аднакія задання, гэтыя партыі злучыліся у блок з двума украінскімі [У. С. Д. Р. П. і У. П. С-Р.], з двума жыдоўскімі [Ж. С. Д. Р. П. «П.-Ц.» і З. Ж. С. Р. П. «С. С. і Е. С.» і з адной літоўскай [Л. П. Н. С.] і выставілі свой сьпісак [№ 12] кандыдатаў у члены Гарадзкой Думы. Палякі выставілі два сьпіскі: № 7 [Польскага Выбарнага Камітэту—буржуазны] і № 13 (Польскага сацыялістычнага блоку), «Истинно-русские» выставілі свой сьпісак (№ 1). Адразу выявілася, што большасьць Мінскаго грамадзянства ворага адносіцца да сьпіску № 1 і проціў яго увесь час вялася моцная агітацыя.

Наагул кажучы, агітацыя вялася так жыва, што нават Рада Работніцкіх і Салдацкіх Дэпутатаў не магла ўстрымацца у баку ад прэдвыбарнай барацьбы і выявіла нічым ні апраўдываемую партыйнасьць. Па горадзі былі расклеяны адозвы Р. Р. і С. Д.: па расійску—каб працоўны народ ні падаваў свайго голасу за сьпісак № 1 і па польску—каб працоўны народ не падаваў свайго голасу за сьпісак № 7. Разам з гэтым Р. Р. і С. Д. радзіла галасаваць за сацыялістычныя сьпіскі №№ 4 [С. Р.], 5 [С. Д.] і 13 (Z. S. P.) А аб тым што сьпісак № 12 так сама сацыялістычны і, можа, ня менш, чым іншыя, Р. Р. і С. Д. маўчала, як вады ў рот набраўшы, або як бы зусім нічога аб ім не ведаючы. Мусі, выступіць проста проціў сьпіска № 12,—язык не варочаўся, брыдка было; ну, дык зрабілі гэта кружнай дарогаю, не ўспамянуўшы аб ім пры пералічэньні сацыялістычных сьпіскаў. Зрабіць з гэтага патрэбныя вывады,—заставілі на долю мінскіх грамадзян. І вывад рабіўся такі: раз Р. Р. і С. Д. не ўспамінае аб ім, што гэта сьпісак сацыялістычны,—значыць там седзяць не сацыялісты і галасаваць за іх ня трэба. Застаўляем усё гэта на сумленьні Мінскай Рады Раб. і Сал. Дэп. Хай ёй будзе брыдка за яе падзеі!

Стараючысь правесьці сваіх кандыдатаў і праваліць чужых ні зважаючы на заходы барацьбы,—так рабілі шмат якія партыі. Найбольш энэргіі і тонкай тактыкі ужылі у гэтым кірунку прыхільнікі сьпіску № 7 [Польск. Выбарн. Кам.]: ксяндзы заклікалі сваіх парахвіян галасаваць за № 7, а іначэй ім будзе грэх, рабіліс сходы, мітынгі, на платох усюды віселі адозвы вялікімі літарамі: «Katolicy, glosujcie na liste № 7» «Wygnancy, glosujcie na liste № 7». Польскі Выбарны Камітэт, як відаць, знайшоў магчымым дзеля тактычных памяркаваньняў карыстаць са старай блутаніны рэлігіі і нацыі, якую тут раней завяла польская буржуазія ў хаўрусі з расійскім самаўладствам. Гэтага мала. Польскім выбарным Камітэтам была расклеена адозва па-беларуску, заклікаўшая да галасаваньня за сьпісак № 7. Мы надрукуем яе с правапісам арыгіналу:

«ГРОМАДЗЯНЕ!

Подавайце свой голас на списакъ польскаго выбарнаго хаўруса

№ 7.

У гэты списак унесены даўніе тутэйшые жыцели прэдстаўники усих классаў и рожных палитычных поглядаў: шмат з гэтых людзей ужо даказали, што знаюц' акуратне патрэбы горада и умеюц' бараніц' яго интэрэсы.

Гурток выборщикоу каталикау».

Тут жэ побач з гэтай адозвай налеплена другая, гдзе гаварыцца, што «Kandydaci wymienieni w tej liscie beda

1) bronic' naszych narodowych spraw,

2) dbac o rozwoj wśród nas oświaty w polskim języku i zakladac szkoly polskie na koszt miasta».

Дзіка, але звычайна! Так рабілася і раней, напр. пры выбарах у 4-го Дзяржаўную Думу. Тая самая блутаніна нацыі і рэлігіі, тая самая безцэрэмоннасьць! Але цяпер мы бачылі яшчэ трохі новага. Змагаючысь са сьпіскам № 7 сацыалісты палякі с сьпіску № 13 так сама расклеілі адозвы: «Katolicy, glosujcie na liste № 13» і «Wygnancy, glosujcie na liste № 13». Покі што, гэта першы раз трапілось так. Другі раз мы будзем ужо ведаць, чаго чакаць.

Што да самых выбараў, то з 130000 з лішнім выбаршчыкаў, падалі голас 74233 чалавекі, значыць толькі каля 61% усіх выбаршчыкаў. Найбольшыя сымпацыі мела партыя С.-Р.'ау і найбольш правяла сваіх кандыдатаў. Агульны жэ рэзультат выбараў такі:

№ сьпіску	Лік галасоў	Лік членаў Думы
1	1880	3
2	126	—
3	11426	16
4	23884	33
5	15506	22
6	66	—
7	8805	12
8	107	—
9	2295	3
10	120	—
11	908	1
12	2625	4
13	5675	8
14	188	—
	Усяго	102 члены.

[№ 1—грамадзян расійск. нац., № 2—груп. дэмакр еднасьці, № 3—жыд. блоку, № 4—С. Р.'аў, № 5—С.-Д.'аў, № 6—акраінцаў, № 7—польск. выб. кам., № 8—руск. акр. 3-ей часьці, № 9—партыі «Нар. Волі», № 10—дробн. крамн., № 11—Агудос Ісроэль, № 12—блоку нац. сац. партый, № 13—польск. сац., № 14—жыд. акр. 3-ей часьці.]

Такім парадкам, сацыалісты маюць 67 мейсц з агульнага ліку 102, або дзьве часьці з трох і яны будуць поўнымі гаспадарамі ў нашым горадзі. Ад беларуск. сацыяліст. партый папалі па 12-му сьпіску: А. Смоліч, аграном, член Б. С. Г. і старшыня Мінскага яе аддзелу, і Л. Заяц, юрыст, член Бел. Нар. Пар. Сац.

Калі прыняць пад увагу, што гэта першая проба беларускіх партый прыступіць да муніцыпальнай працы, дык можна сказаць, што пачатак зроблены добры.

Мінскія газэты, робючы падрахунак выбараў, вызнаюць, што дзякуючы таму, што у Мінску цяпер шмат войска і бежанцаў, да Гарадзкой Думы папала шмат людзей не-тутэйшых, з горадам нічым не зьвязаных, доляй яго не зацікаўленых. Калі вайна скончыцца,—шмат гласных, як людзі прышлыя, з Гарадзкой Думы выступяць і паедуць да хаты. Тое самае магло-б здарыцца і ў выпадку забраньня немцамі Мінску. Такім парадкам, праўдзівага выясненьня моцы, якую маюць тут розныя палітычныя партыі, покі што німа.

П. К.

ЗЬЕЗД ДЭЛЕГАТАЎ

ад беларускіх партыйных і грамадзянскіх арганізацый 8—10 ліпня ў Мінску.

Трэці дзень зьезду.

(Глядз. №№ 8—12)

Сход пачынаецца а 4-й гадз. па поўдні ў «Беларускай Хатцы». Кіраваў сходам Жылуновіч.

Дыла просіць ні марнаваць часу, бо яго засталося мала: спачатку абгаварыць усе справы, зачэпленыя ў сэкцыях, але ні разгледжаныя яшчэ агульным сходам зьезду, а пад канец сходу зрабіць выбары, бо учарайшыя выбары ніспраўядлівы.

Сушынскі робіць нічарговую заяву. Выбары зроблены. Апуліраваць іх можа толькі агульны сход, але не асобныя групы або партыі. А у нас выходзіць наадварот.

Алехновіч далучаецца да Сушынскага і пытаецца, чаму зробленыя выбары лічуцца нідобрымі.

Жылуновіч кажа, што выбары зроблены на-сьпех і ня усьпелі згаварыцца на кандыдатах.

Смоліч. Выбары фармальна справядлівы, але яны ніспраўядлівы па свайму сэнсу. Выбраны Камітэт ні здольны да працы.

Кахановіч. Чаму?

Сушынскі. Сам старшыня Ц. К. Грамады галасаваў, а цяпер чаму-та задумалося перарабіць усё на-нова. Смоліч хоча, каб Выканаўчы Камітэт быў аднародны, а гэта магло-б быць толькі тагды, каліб гэта быў чыста грамадзістскі зьезд, а ні зьезд беларускіх арганізацый.

Алексюк заяўляе, што рабіць перавыбары хоча адна толькі Б. С. Г. і яшчэ бяз жадных падстаў свайго жаданьня.

Дыла. Фармальна выбары справядлівы, але яны ні прыдатны для Грамады. Прэдстаўнікі Грамады ні могуць працаваць пры такім складзі Выканаўчага Камітэту і перавыбары так ці іначэй трэба будзе зрабіць.

Кахановіч. Тут два аратары гаварылі аб тым, што нікаторыя члены Выканаўчага Камітэту будуць тармазіць працу. Скажыце ясна, аб кім ідзе гутарка.

Смоліч. Гэта ваша асабістая цікавасьць.

Кахановіч і Алехновіч. Зусім не.

Дыла. Наша абмылка, што згадзіліся на прапарцыанальныя выбары. У Камі-

СЫМОН МУЗЫКА.

[Працяг. Гл. № 12]

III.

Ніпрыхільны, як сіротка,
Ніпрыласканы нікім,
Знаў Сымонка як салодка
Жыць ось так с сабой самым.
На Сымонку даўно ў хаці
Усе махнулі ўжо рукой.
Не радзіцца-б лепш дзіцяці
С такой чуткаю душой
У тых куточках, дзе спрадвеку
Беднасьць лютая царыць,
Робіць зьверам чалавека,
Сэрцэ, душу халадзіць;
Дзе ўсё жыцьцё за кус хлеба
Ідзе злосна талака,
Дзе так пільна праца трэба,
Плечы крэпкія, рука,
Дзе рот лішні на прымеці
І так здрадзіцца сямьёй...
Лепей бы ня жыць ў тым сьвеці
Дзеткам с чуткаю душой.
І Сымонка чуў і бачыў,
Як крывіліся дзядзькі,
Што ён у хаці, бедны, значыў;
Нават родные бацькі
Папрэкалі сына хлебам,
Злосна звалі «клышаком»,
Ніуклюдай і нізграбай,
Дармаедам, гультаём,
Горка стане бедачыне,
Не прыхіліцца нігдзе;
Тагды толькі жаль астыне,
Як паскардзіцца дудзе.
На прывольлі сеўшы ў полі,
Сумна стане хлопчык граць:
Льюцца, таюць зыкі болі,
Віснуць ў воздусі, дрыжаць,
Ды заплачуць, затрасуцца,
Капнуць дробнымі сьлязьмі,
То ўгару яны памкнуцца,
То зноў нікнуць па зямлі
І жалобна заміраюць
Немай скаргою глушы,
То зноў ціха зачынаюць
Гоман сэрца і душы.
—Ото-ж, падла, здольна грае,
Як дудар той запраўскі;
Так, галубкі, выцінае,
Што рве сэрцэ на кускі.—
Смутак жнеяк ўсіх апране,
Разагнуцца і стаяць,
Як Сымон на дудцы стане
Жальбу сэрца выліваць.
Такжа грае ён прыгожа!
Серп застыне ў іх руках,
І павісьне жменька збожа
На разогнутых плечах.
Але дудка замірае,
Як бы той дзявочы ўздох
І паволі заціхае
У зачарованых палёх.
Граў Сымонка, а дзед слухаў,
Пахіліўшы галаву,
Як бы ён з вялікай скрухай
Думаў цяжкую думу.
—Добра граеш, хвацка граеш!—
Дзед, ачнуўшысь, гаварыў:
—І вялікі талянт маеш!..
Я, брат, зразу раскусіў,
Што музыкам ты радзіўся.
Малайчына, брат Сымон!
Ды глядзі... каб не пабіўся
Як той твой царкоўны звон.—
Тут блазнотка схісянулась,
Вочкі блісьнулі агнём,
Як бы у сэрцы штось ачнулось,
Абудзілося у ём,
У рэшці хлопчык ня стрымаўся.
—Не,—ты будзеш рагатаць...
Я даўно ўжо прыбіраўся
Штось табе, дзядок, сказаць,
Толькі ж ўсё ня прыбяруся—
Ні асьмелюся ніяк:
Сьмеху дзедава баюся.
—Эх, Сымон, ото дзівак!
Праўда: молада, зялёна,
Ах, каб ты, здаровы рос,—
Да сябе дзед ўзяў Сымона,
За плячук яго патрос.
—Ну, разсказвай, кажы сьмела,
Мой музыка малады,
Што у цябе там зноў пасьпела?
Можэ песьня для дуды?—
Тут Сымонка штось замнуўся,
Навакола паглядзеў,
Як зьвярок той азірнуўся,
Бліжэй к дзеду ён прысеў.
—От што ўперад запытаю:
Дзед, ці чуе зямля боль,
Як па ёй саха крывая
Робіць барозны і роль?
Як зямельку конік топча,
Ці баліць ёй, ці чутно?
—Мудра ты пытаеш хлопча,
Проста слухаць мне дзіўно...
Не, ня чуе, бо ніжыва:
Хіба можэ чуць пясок?
Заўсягды зямля маўчліва,
Як ні бій яе—маўчок!
Змоўк Сымонка і прыгнуўся,
Цень задумы на ём лёг,
І у думках зноў замкнуўся,
Зноў скуб траўку каля ног.
—Не, дзядок: а мне здаецца,
Што яна такі жыва.
Бо адкуль усё бярэцца:
Краскі, дзерэва, трава?
Усё з зямелькі, дзедка мілы!
Хто ж іх корміць, дарагі?
Хто дае ім, дзедка, сілы?
Як, с чаго, растуць лугі?
І чаго зямля так сумна
Познай восенью, зімой?
І чаму прыветна, шумна
І так весела вясной?
Бо яна, відаць, штось знае,
Бо яна жыве, дзядок!
Усё жыве і душу мае:
Краска, дзерэва, жучок...
—Хто яго, Сымонка, знае,
І не нам судзіць аб тым,—
Дзед гаворку замоўляе:
—Ня мне розумам дурным
Гэты Божы сьвет тлумачыць,
Бо хто ж я? сьляпы мужык,
Мо' твой розум далей бачыць,
Мо' ты ў праўду глыбей ўнік.—
Весялей Сымон, сьмялее,
Вочкі круглые ўскідаў.

тэт папалі такія людзі, што будуць толькі шкодзіць працы.

Кахановіч. Хто-ж гэта?

Жылуновіч. Тарыш Алексюк.

Кахановіч. Мы ня хочым з вамі сварыцца, але на што вы робіце такую абразу людзям?

Сушынскі. Тав. Алексюк належыць да Белар. Нар. Пар. Сац. і праведзен ў Вык. Кам. па яе сьпіску. Абражаючы яго, вы абражаеце нашу партыю. А вы ні можыце нам камандаваць, каго ставіць у сьпіскі, а каго не. Гэта хамства!

Падыймаецца шум. Дыла заяўляе Сушынскаму, каб ён або забраў назад свае словы, або выходзіў. Жылуновіч Сушынскаму: А вы—агент каталіцкай клерыкальнай партыі. Шум пабольшываецца. Алексюк робіць заяву, што раз так, дык Парт. Нар. Сац. далей ні можа заставацца на зьездзі.

Алексюк, Сушынскі і Стульба выходзюць.

Жылуновіч прапануе, ні гледзючы на гэта выключыць Сушынскага са сходу. Будзька адмаўляецца ад сэкрэтарства і выходзіць, бо з выхадам прэдстаўнікаў Б. Н. П. С. на зьездзі засталіся толькі грамадзісты і безпартыйныя і зьезд траціць характар агульна - беларускага зьезду.

Жылуновіч. Зьезд беларускіх арганізацый вядзе даляй сваю работу.

Кахановіч заяўляе, што ён ні належыць ні да якой партыі і яму здаецца дзіўным, што тут на зьездзі на першы плян высуваюцца партыйныя спрэчкі, а беларуская справа як бы нікога ні цікавіць. Калі адна сац. партыя абвінавачывае другую сац. партыю, што тая ні трымаецца сацыалізму,—дык яна павінна даказаць гэта.

Жылуновіч. Мы нікога ня вінавацім, а толькі ня хочэмо нікога с старых членаў Камітэту.

Левіцкі робіць заяву, што раз Алексюка абразілі, як члена Нац. Кам. і як асобу,—дык ён ня лічыць гэтага абразай партыі і астаецца на зьездзі.

Дыла дакладывае аб ходзі перагавораў с Парт. Нар. Сац., каб выставіць такіх кандыд,, па якіх маглі-б згадзіцца абедзьві партыі. Мы зусім ня думалі пасадзіць ў Выканаўчы Камітэт толькі сваіх грамадзістаў: у тым сьпіску, які мы прапанавалі, быў толькі адзін член нашай партыі. І усё-ж такі паразуменьня з лідэрамі Б. Н. П. С. дабіцца ні маглі.

Зьезд пастанаўляе зрабіць перавыбары і, як на зьездзі засталася толькі адна партыя—Б. С. Г. і безпартыйныя, —пастаноўлена выбары рабіць мажорытарныя с тайнай падачай галасоў. Намечаны былі кандыдатуры: Лёсіка, Смоліча, Фальскага, Левіцкага, Левіцкай, Турчыновіча, Галубка, Кузьміцкага і Парэчына. Лёсік здыймае сваю кандыдатуру, бо ён член старога Камітэту, катораму выслаўлено нідаверье. Левіцкі так сама здымае сваю кандыдатуру. Лёсіка просюць ні здымаць свае кандыдатуры, бо сацыялістам, членам Б. Н. К., нідаверыя ня выслаўлено. Лёсік прапануе зьезду, калі ён надта баіцца таго, што скажа і што падумае вуліца,—зусім перавыбраць Камітэт, каб не асталося ні воднага старога члена. Галавач пратэстуе проціў абвінавачэньняў Лёсіка ў баязні вуліцы і заяўдяе, што Б. С. Г. ні хоча толькі супрацоўніцтва с панамі і клерыкаламі, а старых партыйных работнікаў яна паважае. Бадунова ў другі раз просіць Лёсіка ня здымаць кандыдатуры, бо ён гэтым псуе справу. Лёсік згаджаецца. Цьвікевіч просіць Левіцкага так сама выставіць сваю кандыдатуру. Левіцкі просіць усё-такі яго ні ставіць, бо сказано было, што ні адзін член старога Камітэту не павінен папасьці ў новы, а калі ён (Левіцкі) будзе ў камітэці, яму прыдзецца быць разам с старымі членамі Камітэту.

Галасы: Не, так ні гаварылося. Кахановіч: Не, так гаварылося.

Посьля тлумачэньня Левіцкі згаджаецца выставіць сваю кандыдатуру.

Посьля падлічэньня запісак аказалася, што выбраны былі ў Выканаўчы Камітэт: Лёсік, Левіцкі, Смоліч, Фальскі і Галубок; кандыдатамі: Левіцкая, Турчыновіч і Парэчын. За тым, яўным галасаваньнем былі выбраны упаўнамочэнымі ў Петраградзі Ерэміч, Душэўскі і Бадунова; кандыдатамі: Жылуновіч і Мончынскі; упаўнамочэнымі ў Маскве: Васілевіч, Дыла; канд. Бурбіс.

Абгаварыўшы пытаньне аб тым, якія арганізацыі маюць права дэлегаваць сваіх прэдстаўнікаў на першую сэсію Рады, зьезд пастанавіў, што права гэта маюць усе арганізацыі, якія налічаюць ні менш, як 10 членаў і прызнаюць права Беларусі на аўтаномію; калі арганізацыя мае менш 100 членаў,—яна пасылае 1 прэдстаўніка: калі больш, як 100,—па аднаму прэдстаўніку ад кожнай сотні. Дэталічнае апрацаваньне гэтага пытаньня даручаецца Выканаўчаму Камітэту.

Заслухаўшы даклад прэдстаўніцы ад Глаўнага Арганізацыйнага Камітэту Усерасійскага Сёлянска Хаўрусу, грамадзянкі Макіеўскай-Зубок, зьезд пастанавіў: Жылуновічу ў Петраградзі і Бурбісу ў Маскве, увыйсьці ў кантакт з Арганізацыйным Камітэтам Усерасійскага С. Х. дзеля арганізацыі беларускага селянства.

Смоліч падыймае пытаньне аб адносінах да Польскай Дзяржаўнай Рады [ў Варшаві], якая выказала прэтэнзіі на беларускія землі.

Каравайчык расказывае аб адказі Дзяржаўнай Рады (Варшаўскай) на дэклярацыю Часовага Ураду да палякаў; што ў гэтым адказі па-праўдзі ёсьць намёкі на хаценьне Польшы забраць Беларусь у свае рукі. У гэтым адказі гаворыцца аб «вялікіх этнаграфічных абшарах, ляжачых паміж этнаграфічнай Польшай і этнаграфічнай Расіей», якія «сваёй гістарычнай мінуласьцю зьвязаны з Польшай», што «доля гэтых зямель павінна быць развязана згодна з інтарэсамі нізалежнага Каралеўства Польскага.»

Ні маючы пад рукамі тэксту гэтага дакумэнту, зьезд ня мог вынясьці рэзалюцыі аб ім і даручыў Выканаўчаму Камітэту, азнаёміўшыся з гэтым дакумэнтам, апублікаваць энэргічны пратэст проціў анэксыйных плянаў Польшы.

Так сама пастаноўлено пратэставаць проціў рэгістрацыі беларусаў-каталікаў, як палякаў.

У пытаньні аб фінансіраваньні Цэнтральнае Арганізацыі, зьезд пастанавіў: Кожная беларуская арганізацыя павінна рабіць 10°/₀ адлічэньня са сваіх даходаў на карысьць цэнтральнай арганізацыі. Тыя з іх, што зрабілі збор на Нацыанальны Фонд, павінны як найхутчэй прысылаць сабраныя грошы; згодна с прапазіцыяй грам. Левіцкага, зьезд пастанавіў: на грошы, сабраныя на Нацыанальны Фонд ў Магілёві, залажыць у гэтым горадзі газэту ў расійскай мові з беларускім літэратурным аддзелам, дзеля азнаямленьня шырокіх грамадзянскіх масаў с ходам беларускага руху.

У гэты час на зьезд вертаецца прэдстаўнік Б. Н. П. С.—Ф. Стульба і ад імяні свае партыі робіць такую заяву:

«Б. Н. П. С., бяручы пад увагу важнасьць мамэнту і вялікі адказ перад Бацькаўшчынай - Беларусяй за кожнае выступленьне той ці іншай беларускай партыі і бачучы, што тактыка Б. С. Г. на зьездзі беларускіх партыйных і грамадзянскіх арганізацый 8-10 ліпня 1917 г., на якім партыя Б. С. Г., зьяўляючысь большасьцю, ўносіць дэзорганізацыю ў працу зьезду і гвалтуе меншасьць, што выказалося прыняцьцем на агульным сходзі 10 ліпня пастановы аб касацыі выбараў у Спаўніцяльны Камітэт, адбыўшыхся па прынцыпу прапарцыанальнасьці ў вечар 9 ліпня; што ў касацыі гэтых выбараў і ў правядзеньні мажорытарных выбараў, адкінутых 9 ліпня, як нідэмакратычных, выявілася гвалтоўства над меншасьцю, Б. Н. П. С, заяўляе, што:

1) Дарога, па якой Б. С. Г. хоча вясьці нашу агульную працу, можа быць перашкоднай да шырокага культурна-нацыанальнага адраджэньня Беларусі.

2) Ні маючы магчымасьці браць часьціну адказу перад Беларускай Нацыяй за кірунак працы зьезду ў мамэнт агульнага безладзьдзя,—Б. Н. П. С. адзывае сваіх прэдстаўнікаў са зьезду і пастанаўляе давясьці аб гэтым да ведама Беларускага народу.

3) Адначасьня з гэтым, Б. Н. П. С. заяўляе, што, ставючы вышэй усяго эканамічны і нацыанальна-культурны росквіт нашага народу, яна усе свае сілы ахвяруе яму і на абарону яго клясавых інтарэсаў».

Посьля гэтага зьезд выслухаў даклад бежанскай сэкцыі і пастанавіў: усім сьвядомым беларусам ўзяцца за арганізаваньне беларускіх бежанскіх гурткоў, посьля чаго зьвярнуцца праз упаўнамочэных да Часоваго Ураду с прапазіцыяй перадаць справу падмогі беларусам-бежанцам і зварот іх на радзімыя мейсцы арганізацыям самых бежанцаў-беларусаў на чэлі з Беларускай Народнай Грамадой.

Заслухаўшы даклад ваеннай сэкцыі, зьезд пастанавіў: зацьвердзіць выбранае ваеннай сэкцыяй арганізацыйнае бюро беларусаў-ваенных, даручыць яму апрацаваць адозву да беларусаў-ваенных; дзеля палітычнага прэдстаўніцтва беларускіх інтарэсаў пры стаўцы назначыць грамадз. Кахановіча, даручыць яму, паразумеўшыся з ваенна-арганізацыйным бюро, кааптаваць сабе таварыша з ваенных; арганізаваньне нацыанальнага войска адлажыць да боляй спагаднага часу.

Заслухаўшы даклад школьнай сэкцыі, зьезд пастанавіў: зрабіць усе патрэбныя заходы, каб у Беларусі былі як найхутчэй заложэны Унівэрсітэт і Сельска-Гаспадарскі Інстытут, зрабіць пачатак фонду на заклад гэтых школаў; даручыць упаўнамочэным у Петраградзі зьвярнуцца да Міністэрства Народнай Прасьветы аб асігнаванні, грошаў на выданьне беларускіх падручнікаў; дэталічнае апрацаваньне спосабаў нацыаналізацыі школы адлажыць да скліканьня Рады.

Посьля гэтага старшыня зьезду падзякаваў зьехаўшымся за тое, што па-

---

—Ты зірні дзед: унь чарнее—
На лес хлопчык паказаў—
Пара хвоек так прыгожа?
Ты прыгледзься добра к ім:
Ці не праўда, як не схожа
Адно дзерэва з другім?
Тая хвоя, што пры полі,
Бач, стаіць, як важны пан,
Разгарнуўшы на прывольлі
Свае лапы, як жупан.
А другая, небарака,
Пахілілася на ніз,
Стан пагнуўся, як кульбака
І верх жудасна абвіс.
А чаму? У іх дзьве долі,
Два няроўныя жыцьця...—
—Ну, Сымон: ня чуў ніколі,
Каб тваіх гадкоў дзіцця
Ды так мудра разважала!
Толькі ведаеш, браток:
Мне здаецца ўсё, што мала
Пажывеш ты, галубок,
Бо ня любюць сьвет і людзі
Каб таемнасьць іх хто знаў,
Каб іх душу хто і грудзі
Хто разгледзіў, разчытаў...
Ну, а штож ты мне, старому,
Думаў, хлопча, расказаць?
—Тое, дзедка, што нікому,
Кром цябе, ня можна знаць!
—Дзякуй, сынку, за увагу,
Надта рады, мой каток!
Сядзь бліжэй, а я прылягу,
Бо штось ные трохі бок...
Эхе-хе, брат! Адсьпевана
Мая песьня—і пара:
Усё нутро ўжо папсавана
Чуць трымаецца кара,—
Застагнаў дзед, кладучыся,
Лёг, шчаку рукой падпёр:
—Сьмерць прыходзе, крадучыся
Як да стада воўк з-за гор.
Ты, Сымон, баішся сьмерці?
—Не, сапраўды гавару:
Я б хацеў скарэй памерці,—
Дзед памрэш—і я памру!
—Ай, Сымон, ото старэчы!
Сьмейся з гэтай гаманы...—
У гэты момэнт дзесь далечэ
У цэркві бомкнулі званы,
І меж імі звон пабіты
Нема, сумна застагнаў.
Зыкі, смуткам апавіты
Ветрык ў полі заціраў.
Хлапчанётка затраслося
І дзед голаву узьняў:
—Ці то звон, ці мне здалося?
Дзед Сымонку запытаў.
—Звон,—Сымонка адазваўся:—
Ці памёр хто, ці пажар.
Ото ж, дзедка, я спужаўся,
Ажно кінуло у жар!
—А чагож бы там званілі?
Пачэкай, што заўтра ў нас?
Эх, мы: с памяці спусьцілі—
Гэта ж сьвята, хлопча, Спас!
—Праўда, праўда, унь ў чым справа,—
Заспакоіўся Сымон:—
Толькі вось што, дзед, цікава,
Як раз думаў я пра звон
Каб пачаць аб ім казаньне,
Ну, дык слухай жэ, дзядок.
Ці ня чуеш дзед стагнаньня,
Як зазвоніць гэты звон?
Праўда, дзедка, то звон стогне
То душа яго трупціць,
Крануць толькі яго сэрцэ
Ен заплачэ, забражджыць.
Калісь то быў ён найлепшы
Між званамі першы звон,
Прыямнейшы і найкрэпшы
Меў наўперад голас ён.
І бывала, як зазвоніць,
Як пракоціцца ў палёх
Усё свой слух тады прыклоніць:
Сьціхне рэчка ў берагох,
Заспакоюцца і травы,
Кожна красачка, лісток,
Не схінуцца жыта лавы,
Змоўкне птушын галасок,
Нават ветрык прысьмірае!
І гады то ён адзін
Сьпевам зямлю напаўняе
Звоніць доўга, не змоўкае,
І як бы той востры клін
У сэрцы ўсім ён залетае,
Ускалыхне душу да дна
І тады у ўсіх бывала—
Ад вяліка і да мала
Думка радасьці адна:
У агульны голас зліцца
І так гожэ засьпеваць,
Каб хацелась і маліцца
І душою спачываць.
Так званіў ён, так ён клікаў
Усіх да згоды і дабра,
Для ягож сьвятых тых зыкаў
Не прышла, дзядок, пара,
Бо другіе ў цэркві звоны
Пазайздросьцілі яму:
Кожны раз, як сьвет здзіўлёны
Думаў важную думу
І змаўкаў пад тые зыкі,
Што шлі з страшнай глыбіны,
Бразгатонны, шум вялікі
Рэзка кідалі яны,
Каб сваім нізгодным звонам
Заглушыць цудоўны звон,
Тые зыкі, што з уклонам
Сустрэчаў палёў разгон,
Тые зыкі, што на сьвеці
Весткі добрыя нясьлі:
Вотклік радасны запеці,
Усім дазваньня на зямлі.
Звон жэ доўга не здаваўся,
Ен адзін званіў, званіў,
Покі ён ні падарваўся
І сябе сам не разбіў.
С таго часу ён гаротна
Стогне, дзедка, і дрыжыць
І душа яго маркотна
У сэрцэ кожнаму ляціць.

[Працяг будзе.]

Якуб Колас.

турбаваліся прыехаць, пажадаў ім далейшай карыснай працы на дабро нашай бацькаўшчыны Беларусі і абвясьціў зьезд зачыняным.

П. К.

Першая сэсія Цэнтральнай Рады Беларускіх Арганізацый.

5-6 жніўня г.г. у Мінску адбылася першая сэсія Цэнтральнай Рады Беларускіх Арганізацый. Былі правамоцныя прэдстаўнікі 23-х беларускіх арганізацый Зацьверджан Статут Рады. Павэдлуг яго, Рада ёсьць адпаведальным і кіраўнічным органам усяго беларускаго руху. Рада складаецца з дэпутатаў ад усіх беларускіх арганізацый, валасьцей, гарадоў, мястэчак, бежанскіх арганізацый і венных часьцей, калі яны вызнаюць права Беларусі на аўтаномію, родную мову і разьразьвіцё нацыанальнай культуры.

Арганізацыі, якія ўходзюць у Раду, злучылісь на прынцыпі поўнай дэмакратызацыі грамадзянскаго ладу, дарэмнай перадачы ўсяе зямлі працоўнаму народу і абарону інтарэсаў работнікаў.

Зацьверджан статут прасьветных гурткоў у войску. Кожны такі гурток павінен трымацца ў цесным звязку з Выканаўчым Камітэтам Цэнтральнай Рады.

Пастаноўляна арганізаваць у Мінску Цэнтральны Беларускі Бежанскі Камітэт.

Рада устанавіла 1% падаходны падатак з усіх сяброў беларускіх арганізацый. Гэты падатак зьбіраецца мяйсцовымі арганізацыямі кожны месяц. У касу Цэнтральнай Арганізацыі штомесячна адлічаецца 25% валавога даходу кожнай мяйсцовай арганізацыі.

Другая сэсія пачнецца 1 кастрычніка [акцябра].

ПА БЕЛАРУСІ.

Дзісна, Віленскай губ.

На Ільлю 2-го ліпня каталікі г. Дзісны і яе ваколіц сьвяткавалі спатканьне свайго дэцэзійнаго пастыра, біскупа Роопа, які ў 1907 г. воляй старога ураду быў выдален з Вільні «за неблагонадежность» з забаронай мець сваю ўласную дэцэзію. Толькі цераз 10 год, калі засьвяціло сонцэ вольнасьці, вярнуўся ён да свае паствы.

21-го ліпня ў Дзісне, адбылося першы [па дэканату і дэцэзіі] вольны зьезд каталіцкага духавенства і дэлегатаў ад парафіян Дзісненскаго дэканату. Зьезд адбываўся пад кіраўніцтвам біскупа Роопа. Посьля дакладу мяйсцовага дэкана першым з парафіян выступіў дэлегат ад Гэрмановіч—Язэп Драздовіч. Ен падаў біскупу пекна убраны артыстычным рысункам у беларускім стылю—адрэс, у катором па-беларуску пісалася: «Нехай вольна жыве наш сьвяты касьцёл каталіцкі—на хвалу Божую і на дабро дарагой нашай Бацькаўшчыны Беларусі. Нехай будзе сьвятлом і запамогай нашаму загнанаму, векамі крыўджанаму Беларускаму Народу, дзеля лепшай яго будучыны на грунці адраджэньня яго ўласнай нацыанальнай культуры». Біскуп Рооп застаўся вельмі задаволены ад прачытанага адрэсу, пашкадаваў, што ня можа гаварыць па-беларуску і сказаў пекную прамову аб Беларусі і беларусах. С пачатку біскуп выказаў свае адносіны да розных народаў: «У бытнасьць маю у Вільні я ня быў ворагам ні палякам, ні літоўцам, ні беларусінам і нават жыдам, каторых бараніў ад пагромаў, што чыніліся старай уласьцяй». Успамянуўшы аб старасьвеччыні, калі «слаўныя і высокавучоныя мужы зямлі беларускай не прынімалі лістоў іначэй, як толькі пісаных па-беларуску» і, крануўшыся цяперашніх часоў, біскуп зазначыў, што, культура беларуская, хоць і старасьвецкая, але пад рознымі уціскамі была запыняна на шмат часу і шмат адстала ад старой так сама, польскай культуры. У будучыні жэ яна зможа разьвіцца так, што не толькі параўнаецца с польскай, але нават і выпярэдзіць яе.» Гаворучы аб адраджэньні культуры беларускай у цяперашні мамэнт, біскуп моцна шкадаваў, што цяжка беларусам у хуткім часі залажыць свае ўласныя нацыанальна-беларускія школы, напрыклад, беларускія гімназіі, дзеля нідахваткі падрўчнікаў і пэдагогічнаго пэрсаналу, а ўсё праз тое, што лепшые сыны Беларусі рознымі умовамі былі змушаны працаваць па чужых баках, дзеля чужых народаў, і пры гэтай працы часта трацілі сваё аблічэ беларуса—забывэлі сваю родную мову. Далей біскуп пажадаў, каб у беларусаў як найхутчэй была свая ўласная, покі што хоць пачатковая, школа, бо «ніякі народ ня зможа дайсьці да высокай культуры без друку і школы ў сваёй роднай мові.» У канцы свае прамовы біскуп пажадаў, каб каталіцкае духавенства на Беларусі старалося як у касьцёлі, так і за касьцёлам гаварыць да беларусаў па-беларуску і спагадліва падтрымліваць справу школы беларускай.

Посьля прамовы біскупа выступалі маладыя ксяндзы-беларусы с прамовамі па-беларуску. Некаторыя з іх моцна жаліліся на рэакцыйны дух парафіян, каторы затрымлівае пачаткі будовы новаго жыцьця.

Зьезд зачыніўся на рэзалюцыі пабуджаць католікаў да дэмакратычных арганізацый на грунці самаразьвіцьця і прасьветы.

Свой чалавек.

В. Гаруцішкі, Рубяж. вол., Мін. пав.

Тут сьвяшчэннік зьбірае селянскія сходы і тлумачыць людзям, каб яны адрэкаліся свае мовы, калі хто стане раіць вучыць дзяцей па-беларуску. Але-ж селяне ні надта яго слухаюць. Адзін раз ён да таго дагаварыўся, што селяне пачалі гаманіць як на кірмашы. Гэты сьвяшчэннік паставіў сваіх людзей, каб яны назіралі за расійскімі кніжкамі, а беларускія адбіралі.

А паны «тутэйшые цалякі» тое самае робюць праз ксяндзоў, і гаворуць каталікам, каб яны лічылі сябе каталікамі і цураліся праваслаўных. Гэтага раней ня было і гэтакіх слоў ніхто ня чуў ні ад католікаў, ні ад праваслаўных.

Як толькі дачуліся, што Часовы Урад узяўся рабіць парадак ў Расіі, дык ворагі новага ладу пачалі выглядаць с цёмных куткоў ды гаварыць селянам, што цяпер ужо будзе іх права. Селяне спалохаліся і кажуць, што лепш-бы гэтай свабоды ні давалі,—раней спакайней было. Паны цяпер гуртуюцца і моцна гаворуць, што селянам горай будзе. Але трэба зрабіць, каб іх думка вярнуць стары парадак дымам пайшла. Трэба згуртавацца, злучыцца і моцна стаяць за волю.

М. Плакун.

У забранай часьці Беларусі.

«Dziennik Petrogradzki» у № за 29 ліпня г. г. перадрукоўвае з «Dziennika Narodowego» [петракоўскага] цікавыя весткі аб жыцьці у забранай часьці Беларусі.

Нямецкія ўласьці Oberost'у (пры штабі главнакамандуючага усходнім фронтам) дагэтуль ужывалі назву «Weissrussen» [беларусы] і «Weissrussland» (Беларусія) дзеля азначэння беларусаў і іх краю. Цяпер, як піша орган Oberost'у зроблян далейшы крок у кірунку падтрымання самабытнаго нацыанальнага жыцьця беларусаў. Назва «Weissrussen» - -успамін з часоў гвалтоўнай русіфікацыі, якая выклікала ўражэння як аб некіх расійцах, а ні аб самабытнам народзі,—гэтая назва цяпер заменяна. У афіцыальнай мові нямецкай цяпер будуць ужываць назву. «Weissruthenen» [беларусіны] — дзеля азначэння народу і «Weissruthenien» (Беларусія)—дзеля азначения краю, ак выразы, найбольш годныя для азначэння нацыанальных аднасін гэтага народу. Нямецкая газэта тлумачучы гэта распараджэння, кажа, што гэта новы крок да мэты узмацненьня нацыанальнага самаусьведамлення беларусаў і падцьвярджэнне прад цэлым сьветам таго, што «над рэчкамі Нёмнам і Дзвіной будзіцца да новага нацыанальнага жыцця старажытны народ з уласнаю культураю і моваю,—беларусіны».

Нямецкія ўласьці акругі Беласток-Гродня арганізуюць раз за разам дадатковыя курсы для беларускіх вучыцялёў з Сьвіслачы. Першы такі дадатковы трохмесячны курс закончыўся 17 студня 1917 г. Другі цягнуўся ад 5-га лютага да 5-га чэрвеня. На гэтым курсі было 13 хлопцаў і 11 дзяўчат. Усе атрымалі права вучыць у беларускіх школах. «Спецыяльна трэба адзначаць, піша «Belostoker Zeitung» добрыя усьпехі вучняў у нямецкім і ў справі пачатковага навучэння па-нямецку. Усьпехі у беларускіх навуках так сама вельмі добрыя.» Ад 1-га ліпня да 31-га жніўня будзе адбывацца новы дадатковы курс для беларускіх вучыцялёў.

АПОШНІЯ НАВІНЫ.

Агульныя весткі.

Беларуская дэпутацыя у Часовага Ураду.

Да Петраграду прыехала дэпутацыя Вітэбскаго Беларускаго Народнаго хаўрусу і 26—VII прэдставіла Часоваму Ураду праэкт аўтаноміі Беларусі. Павэдлуг гэтага праэкту кіраваць краёвым жыцьцём павінна Беларуская Рада, складзеная с прэдстаўнікаў усіх мейсцовых нацыяў на грунці агульнаго, роўнаго, простаго, таёмнаго і прапарцыанальнаго галасаваньня (П. Т. А.)

Як ставіцца Урад да украінцаў.

Галава гэнеральнага сэкрэтарыату, Віннічэнко, у размові с супрацоўнікам газэты «В. Воля» сказаў: «Вот ужо больш двух тыдняў я і мае таварышы па сэкрэтарыату сяджом у Петраградзі. Нас выклікала с Кіева дачэснае правіцяльства дзеля перагавораў пра дагавор паміж Урадам і сэкрэтарыатам Украіны. Але урад наўмысля адцягвае на доўгі час надпіс дагавору. Такіе зьняважлівае адносіны і цалкавітае ніразуменне вострати становішча можа выклікаць толькі усялякіе ніпаразумення і эксцэсы»...

Зьвяртае агульную увагу тое, што Керэнскі увесь час ухіляецца сустрэчы з гэнеральнымі сэкрэтарамі і ніпрычыняецца да парадаў міністраў пра украінскую справу. Гэта палітыка Керэнскага дзівіць усіх.

Фінляндзкая Справа.

Расійскі часовы Урад за самачыннае абвешчэнне аўтаноміі распусьціў фінляндзкі сэйм дзеля таго, каб праз новыя выбары даведацца. як адносіцца да свавольнага абвешчэння аўтаноміі свайго краю сам фінляндзкі народ. Тым часам фінляндцы, ні чакаючы новых выбараў, пастанавілі напяракор наказу часовага Ураду адчыніць сэйм у старом яго складзі. 4-го жніўня сэйм адчыніўся. Прадстаўнікі старафінскай партыі адмовіліся працаваць пры гэткіх варунках. Працуюць у сэймі сац.-дэмакраты, аграрыі і прадстаўнікі хрысціанск. рабочых.

Аўтаномія каталіцкай царквы ў Расіі.

Часовы Урад, разгледзіўшы даклад дэпартамэнту духоўных спраў, пастанавіў: скасаваць усе забароны, якія былі наложэны на рымска-каталіцкую цэркву і уніятаў.

Рымска-Каталіцкая цэрква атрымоўвае аўтаномны лад але гэты не мае нерашкаджаць таму, як уложуцца адносіны паміж цэрквай і дзяржавай, аб якіх скажэ сваё слова Устаноўчы Сойм.

Перавод сямьі Раманавых у Табольск.

Дзеля важных памяркаваньняў Часовы Урад знайшоў патрэбным перавесьці быўшаго цара і яго жонку у другое мейсцэ. Дэтым мейсцам іх далейшаго жыцьця назначаны горад Табольск (у паўночна-заходнай часьці Сібіру).

Туды іх пад канвоем і павезьлі. Разам з імі па сваёй ахвоці паехалі дзеці і некаторыя з асобаў, блізкіх сямьі быўшаго цара.

Адозва Папы Рымскаго.

Папа Рымскі зьвярнуўся да усіх дзяржаў, якія цяпер ваюють паміж сабою, з адозвай скончыць вайну на грунці справядліваго паразуменьня і згодна с тым, каб усе дзяржавы аддалі па прыналежнасьці захопленыя імі ў часі гэтай вайны землі, каб на далейшы час быў заведзены міжнародны суд дзеля разгляду і развязаньня ўсіх міжнародных спрэчак і непаразуменьняў, каб усе дзяржавы зьменшылі лічбу свайго войска, каб была забезпечана ўсім вольнасьць плаваньня па моры і т. д.

Адозва передана амэрыканскаму ураду. Прэзыдэнт Вільсон пастанавіў: раней чым што-небудзь адказаць на прапазіцыю Папы, зьвярнуцца да урадаў дзяржаў згоды з запытаньнем, што яны думаюць аб гэтай адозві.

Суд над Сухамліновым.

Не ў забаві пачнецца ў Петраградзі суд над быўшым ваенным міністрам Сухамлінавым, якога вінаваццюць у здрадзі дзяржавы.

ВАЙНА.

На Рыжскім участку Паўночна-Заходняга фронту пачаўся нямецкі наступ.

7 жніўня на захад ад балота Тыруль немцы націснулі нашы вартаўнічыя конныя часьці, якія і адышліся да Актынцыема і Кэммэрна. З раніцы 8-го жніўня немцы пачалі атакі паміж балотам Тыруль і ракою Аа. Каля 8-й гадз. раніцы ім удалося прарваць фронт нашых напярэдніх часьцей, якія адышліся вярсты на 2 або на 3 на поўнач. Нівялікія атакі на Прыморскім кірунку каля Рагоцэм на палудзень ад возяра Бабіт адбіты нашым агнём. Праціўнік абстрэлівае артыльлярыйскім агнём нашы пазіцыі ў районі Лемінг на ўсход ад ракі Аа.

На Дзьвінскім і Бродскім кірунках артыльлярыйскі агонь.

На Румынскім фронці на Факшанскім і Окінскім кірунках немцы пасуваюцца наперад, але надта памалу і надта дарагою цаною, бо румыны ведаюць, што аддаць Факшаны,—гэта значыць аддаць і ўсю паўночную часьць Румыніі, якая дагэтуль была ў іх руках.

На Каукаскім фронці расійскае войска пасунулась на Пэнджвінскім кірунку.

На Французкім фронці французы значна пасунулісь наперад пад Вэрдэнам і забралі больш, як 5000 пізраненых гэрманцаў і 116 афіцэраў.

На Італьянскім фронці на участку ракі Ізонцо італьянцы перайшлі на левы бераг ракі і забралі ў палон 7500 салдат і каля 100 афіцэраў.

На Балканскім фронці баўгары абстрэлялі сэрбскі горад Манастыр, выпусьцілі ў яго каля 2000 гарматаў. Абстрэл трываў 4 гадзіны. Большая часьць будынкаў развалена гарматамі або згарэла ад ўсхадзіўшагася пажару. Забіта шмат мірных жыцелёў.

Далучэньне Кітаю да праціва-гэрманскага хаурусу.

У пачатку гэтага месяца Кітай абвясьціў вайну Гэрманіі і Аўстра-Вэнгрыі, дзеля іх безчалавечных способаў вядзеньня падводнай вайны.

ЛІСТ У РЭДАКЦЫЮ
«Вольнай Беларусі».

У № 12 Вашай газэты ў пратаколі зьезду 8—10 ліпня мая фамілія памешчана ў сьпіску Партыі Народных Сацыалістаў, як кандыдата у Выканаўчы Камітэт. Абвешчаю, што я да Партыі Народных Сацыалістаў не належу і згоды на памешчэньне свае кандыдатуры ў іх сьпіску я не даваў.

К. Турчыновіч.

Рэдактар Я. Лёсік.

Друкарня Н. М. Нахумова. (С[illegible]ршага)

Выдавец—«Т-ва Беларускай Культуры»